

TurkishStudies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/14, p. 151-166

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11517>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

ArticleInfo/Makale Bilgisi

✉ **Referees/Hakemler:** Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin KILINÇ – Yrd.
Doç. Dr. Sümer AKTAN

This article was checked by iThenticate.

LİSELERDE SIK KARŞILAŞILAN ÖĞRENCİ PROBLEMLERİ*

Mehmet Akif ERDENER** - Fahri SEZER*** - Erdoğan TEZCİ****

ÖZET

Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinin problem alanlarını tespit etmektir. Belirlenen problemlere yönelik rehberlik servisinin bireyin ihtiyaçlarının karşılanması ve okul yönetiminin oluşabilecek sorunlara karşı önlem alması açısından önem arz etmektedir. Bu çalışma gelişimin en önemli evrenlerinden olan ve ergenlik dönemini de içine aldığı için lise öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Öğrencilerin problem alanlarını belirlemek için rehberlik hizmetleri kapsamında kullanılan problem tarama listeleri veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Anket toplam 82 soru ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar: sağlık/beden, okul/sınıf ve öğretmen, aile, toplum ilişkileri, iş kaygısı ve kişilik olarak belirlenmiştir. Araştırma örneklemini Bursa ilindeki farklı okul türlerinden oluşan 9 lisedeki toplam 3792 öğrenci oluşturmaktadır. Bu işlem sonucunda elde edilen verilerin analizinde yüzde ve frekans değerler SPSS programı kullanılarak elde edilmiştir. Sonuç olarak, beden ve sağlık boyutunda "başımı ağrıyor ve yüzümde sivilceler var", okul/sınıf ve öğretmen boyutunda "sınıfım çok kalabalık, okuldaki sınıf materyalleri ve sosyal faaliyetler yetersiz, dersler benim için ilginç değil, dersler ilgi çekici hale getirilmiyor" ve aile boyutunda "kimse ev ödevime yardım etmiyor, ailemi bana karşı güvensiz ve anlayışsız buluyorum" problemleri ön plana çıkmıştır. Toplumsal ilişkiler boyutunda "Başkalarına güvenemiyorum, çok çekingenim", iş kaygısı boyutunda "Üniversite sınavına kazanamayacağımdan korkuyorum, meslek seçiminde güçlük çekiyorum" ve kişilik boyutunda ise "sinirliyim, utangacım ve çabuk heyecanlanıyorum" gibi problemler öne çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci sorunları, problem alanları, lise.

*Bu çalışma, Balıkesir Üniversitesi tarafından desteklenmiştir. BAP Proje No: 2015/01. Bu çalışmadaki verilerin bir bölümü 4th International Instructional Technologies & Teacher Education Symposium da sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr. Balıkesir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı, (Sorumlu yazar), El-mek: erdener@balikesir.edu.tr

*** Doç. Dr. Balıkesir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı, El-mek: fahrisezer23@hotmail.com

**** Doç. Dr. Balıkesir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, El-mek: etezci@balikesir.edu.tr

DETERMINATION OF FREQUENT STUDENT PROBLEMS IN HIGH SCHOOLS

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate the problem areas of high school students. The data is collected via the problem scanning lists that are often used within the scope of the guidance services as a data collection tool to determine the problem areas of the students. The survey includes 82 questions into the six factors: health & body, school-class & teacher, family, community relations, job concern and personality. The sample of the research is composed of a total of 3792 high school students. The percent and frequency values are used in the analysis of the data obtained as a result of this process. The results of the study show the problem areas about "I have a headache and pimply face" in body & health factor, "my class is too crowded, class materials and social activities are not enough, courses are not interesting for me" in school-class & teacher factor, "nobody help my homework" in family factor. As it is evident from this study, the most significant problems is in job concern factor "I am timid person and concern about not to pass the University Entrance Exam" and "I am nervous and shy, and get quickly get excited" in personality factor.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

When the development process and the educational process are taken together, perhaps the most important interaction happens in the middle school and high school ages. Taking the age range into account, starting middle school and completing high school education is between the ages of 10-18. Considering that this era covers the adolescence period (Senemoğlu, 2005), it is a fact that the student has a more risky process in this period of development. Especially, egocentrism in the teenage period, and the tendency of the teenager to behave risky makes them think that "nothing happens to me". For this reason, it is important to determine the problem areas of the individuals who are trained in these education levels.

The purpose of counseling service is to help the individual to understand and define himself (Aydın, 2011; Bakırcıoğlu, 2005; Can, 2011; Tan, 2000). As a result of this recognition process, counseling ultimately tries to help the individual to realize himself (Bakırcıoğlu, 2005). Accordingly, the students are trained in all aspects of their learning; it provides them to aware about their development, so they will overcome the problems.

Method

Research Group

The sample group of the study consisted of 3792 students in 9 high schools in Bursa. Schools are randomly selected. Data were collected

Turkish Studies

from students who were volunteers in the schools visited by the researchers and who were in the class on that day. 1782 (47%) of the high school students participating in the survey were female, and 2010 (53%) were male.

Instrument

In order to determine the problem areas of the students in this study, a questionnaire which was revised by the researchers with reference to the problem list is frequently used by school counseling services. Problem scanning list consist problematic statements to identify the disturbing situations in student's life (Aydın, 2011). The questionnaire, which consists of 82 questions, was prepared to be applied to 6 sub-problem areas for more detailed determination of problems. These subfields and substance distribution are as follows;

First factor: Health and Body; 12 questions

Second factor: School-Class & Teacher; 21 questions

Third factor: Family; 13 questions

Fourth factor: Community Relations; 16 questions

Fifth factor: Job Concern; 7 questions

Sixth factor: Personality; 13 questions

It is an easy technique to apply. If the student reads the problem statement written in the form and this feature is present in itself, she/he marks an "X" sign on the item.

Data Analysis

Problem scanning lists at random were applied with the necessary support from school administrators and guidance teachers. The students were given a "Problem List" and were asked to make a mark on the items expressing themselves from the problem cues on the list. The obtained data was used to compose an evaluation chart and the resulting column summaries informed us about the areas in which the group problems are concentrated. The problem areas of the group were identified in the light of the obtained information. In the analysis of the data, percentage and frequency values were used in the SPSS program by performing descriptive analysis.

Results

In this section, the problems of 3792 students studying in 9 high schools are discussed in detail. The most of health problems of the students in the secondary school were "I often have a headache" (26.4%), "I have a pimply face" (24.9%) and "I have a problem with my eyes" (19.4%). Furthermore, the number of students who were uncomfortable with their teeth, not eating well, being sluggish and lacking appetite, being weak and short is above 10%.

The School-Class & Teacher problems of the students were "Lessons are not made interesting" (35.0%), "Sports facilities are not sufficient for sports activities" (40.5%), "Very few social activities" (38.8%), and "The curriculum and instructions are not planned well" (34.3%). In

addition, the numbers of students who say that the school is not clean, that the classroom tools are not enough, and that the classes are crowded and noisy are also close to 30%.

The problems about family of high school students were "Nobody help my homework" (17.4%), "The pressure of my parents is overwhelming" (14.0%), and "My family behave insecure and insensitive to me" (13.4%). Moreover, the Community Relations problems of the students were "I cannot trust others" (31.5%), "I am a timid person" (20.1%), and "Teachers do not welcome opposite-sex friendship" (17.8%). Besides, it was over 10% of the students who say that their friends tease with them, cannot speak comfortably with their teachers and cannot communicate with the opposite sex.

Job concern problems of students in secondary education were "I am afraid that I will not be able to win university examinations" (42.3%), and "I have difficulty in choosing a career" (34.7%). In addition, the number of students who say "I want to get into a job in a short time" (17.8%) and "I cannot agree with my parents about my future" (12.8%) were too many to mention. Finally, the problems about personality of secondary education students were "I am very nervous" (32.5%), "I am quickly excited" (32.1%), and "I am too shy" (24.8%). Although the percentage of the problem areas mentioned above was high, the most striking problems in this category were "I am in distress and depression" (17.1%) and "I want to kill someone I hate" (16.6%).

Discussion and Conclusions

As a result of the analysis of the obtained data, the most frequently mentioned problems related to the health field of the students are the headache, the problems with their eyes and teeth. The inadequacy of sportive activity areas and the inadequacy of social activities related to school-teacher and course area are the most frequently mentioned problem areas. Sezer and İsgör (2010) found that most of student problems were physically inadequate schools. Similar studies stated that the inadequacy of the course materials and the indifference of the teachers are the most problematic situations. In addition, the increase in the proportion of students who complain of disinterest of teachers may be attributed to the low communication of teachers with students. Crowded classrooms, the excess of teacher load, and also more academic work-oriented expectations such as university entrance exams in Turkey may be a factor in reflecting such problems.

Another of the most important problems in this category is that the lessons are not made to draw the students' attention and the students do not know how to access the wisdom. Programs based on constructivist approaches have been developed in our country since 2004-2005 academic years. This approach is based on the values of students' thinking skills, learning to learn, knowledge actively (TezciveGürol, 2003). Nevertheless, over the past decade, this study shows that our schools and teachers are not able to attain a sufficient level of teaching-learning processes based on the constructivist approach.

In conclusion, the results of the research show that some of the students' problems are caused by the socio-cultural context and some of

them are caused by developmental reasons. Moreover, some problems arise from school and education. Considering that some problems might be solved by the education and training processes, it can be said that educating the school administrators, teachers and parents as well as the students, will be the key to overcoming the problems.

Keywords: Student problems, problem areas, secondary education.

Giriş

Gelişim süreci ve eğitim süreci birlikte ele alındığında belki de en önemli etkileşim ortaokul ve lise çağındadır. Yaş aralığı dikkate alındığında ortaokula başlama ve lise eğitimini tamamlama ortalama olarak 10-18 yaşları aralığına denk gelmektedir. Bu yaş aralığının erinlik ve ergenlik dönemini kapsadığı (Senemoğlu, 2005) göz önüne alındığında gelişimin en fırtınalı döneminde öğrencinin daha riskli bir süreçte bulunduğu bir gerçektir. Özellikle ergenlik döneminin benmerkezci düşünce biçimi, ergenin riskli davranma eğilimi, “bana bir şey olmaz” düşüncesi, karşı cinse yönelik eğiliminin artması ve madde kullanımı gibi davranışlarında artışın olduğu gerçeğinden hareketle bu öğrenim kademelerinde eğitim gören bireylerin problem alanların tespiti önem arz etmektedir.

Rehberlik hizmetlerinin en temel amacı bireyin kendisini anlaması ve tanınmasına yardımcı olmaktır (Aydın, 2011; Bakırcıoğlu, 2005; Can, 2011; Tan, 2000). Bu tanıma süreci sonucunda rehberlik nihai olarak bireyin kendini gerçekleştirmesine yardımcı olamaya çalışır (Bakırcıoğlu, 2005). Ki bunun anlamı bireyi tam verimli hale getirmek yani “insani kâmil” olma yolunda gelişimine katkı sağlamaktır. Bu doğrultuda öğrenciyi tüm yönleri ile ne kadar çok tanımlama yoluna gidilirse öğrenci kendisi ile ilgili daha çok farkındalık geliştirecek problemlerinin üstesinden gelmede daha verimli davranışlar sergileyecektir.

Rehberlik hizmetlerinin süreklilik gerektiren bir hizmettir (Tan, 2011; Özgüven, 2001). Bu da eğitim-öğretimde, kültürde, sosyal, teknik ve ekonomik süreçlerde meydana gelen değişimlere karşı sürekli bir farkındalık içinde olmayı ve bu değişimlerin öğrencilerde farklı sorunlara neden olup olmadığını incelenmesini zorunlu hale getirmektedir (Sezer ve İşgör, 2010). Meydana gelen bu değişimlerin sonucunda ortaya çıkması tahmin edilen problemlerin tespitinde okul rehberlik servislerine ciddi görevler düşmektedir. Okul rehberlik servisleri öğrencilerin problem alanlarının tespit edilmesinde ve tespit edilen problemler çerçevesinde çözüme yönelik eylem planlarının hazırlanıp uygulamasında bireyi tanıma tekniklerinden faydalanmak durumundadır.

Bu kapsamda öğrenci sorunlarının saptanmasında önemli bir işlevi olan ve rehberlik servisleri tarafından sıkça uygulanan bireyi tanıma aracı olan problem tarama listeleri karşımıza çıkmaktadır. Bu listeler öğrencilerin öğrenim gördüğü eğitim kademesine göre farklı soru türlerinden oluşturulmuştur. Öğrencilerin gelişim özellikleri ve bu gelişim dönemlerinin muhtemel sorunların neler olduğunun tahminine dayalı olarak hazırlanmış soru listeleri ile sağlık, aile, okul, arkadaş, öğretmen, ders, meslek, gelecek ve kişisel sorun alanlarını kapsayan maddeler yazılarak hazırlanmaktadır. Ancak bu alt başlıklarda yer alan sorunların kaynağının değişen toplum ve gelişmelere bağlı olarak farklılaştığı unutulmamalıdır. Bu nedenle hazırlanacak soru listelerinin öğrencilerin güncel sorunları yansıtacak nitelikte olmasına önem verilmelidir.

Bu amaçla araştırmamızda öncelikli olarak hali hazırda uygulanan listelerin içeriği araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Bu inceleme neticesinde günümüz şartlarına ve gelişmelerine uygun olacak nitelikte lise öğrencilerinin gelişim özellikleri ve muhtemel sorunlarının neler olduğu

konusundan hareketle soru listesi hazırlanmıştır. Bu ön hazırlık neticesinde araştırmamanın amacına uygun şekilde gereken uygulamalar yapılarak öğrenci sorunları tespit edilmiştir.

Literatür

Öğrenci sorunlarının tespit edilmesi rehberlik hizmetlerinin etkililiği ve verimliliğine katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda değişen sosyal, kültürel ve ekonomik koşullar dikkate alındığında sorunlarının tespitinde sürekliliğin olması da göz ardı edilemez. Bu bağlamda literatürde farklı öğretim kademelerinde öğrenim gören öğrencilerin problemlerinin belirlenmesine yönelik çalışmalara rastlamak mümkündür. Bu çalışmalardan biri Erkan, Özbay, Çankaya ve Terzi (2012) tarafından üniversite öğrencilerinin problem alanları ile yaptıkları çalışmadır. Bu çalışmada üst sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrencilerin daha fazla probleme sahip oldukları ve öğrencilerin daha çok duygusal, akademik ve ekonomik problemler yaşadıklarını ve daha çok ailelerinden ve arkadaşlarından yardım aldıklarını belirlemiştirlerdir. Çuhadaroğlu ve diğ., (2004) tarafından yapılan bir başka araştırmada ise en ciddi sorunların arkadaş ilişkileri, karşı cins ile ilişkiler, okul ve parasal alanlardaki problemler, olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte gelecek kaygısı, üniversite yaşamına uyum ve somatik şikâyetlerin üniversite gençliğinin önemli problemleri arasında olduğu görülmüştür (Baker ve Bıçak, 2004). Kaygusuz (2002) ise yaptığı çalışmada üniversitede öğrencilerinin en yaygın problemlerinin, okul ve gelecek kaygısı ile duygusallık ve insan ilişkileri konusuna yoğunlaştığını aktarmıştır.

Ortaöğretimdeki öğrenciler üzerine yapılan çalışmalarda, okulların fiziksel yetersizliği (araç-gereç), ailenin baskısı, aile ile yeterli iletişime girememeye, üniversite sınavını kazanamama korkusu, başkalarına güvenememe, sınıfların çok kalabalık ve gürültülü olması en yoğun problemler olarak belirlenmiştir (Sezer ve İşgör, 2010; Sezer, 2012).

Aluede, Imhonde ve Eguavo, (2006) yaptıkları araştırmada öğrencilerin en çok zaman yönetimi (%13), sigara/madde kullanım problemleri (% 12.9), aile problemleri (% 12.7), kariyer gelişimine yönelik problemler (% 11.5), ilişki problemleri (% 11.2), ekonomik problemler (% 8.3), cinsel taciz (% 7.4) ve akademik problemler (% 5.8) konusunda sorunlar yaşadıklarını aktarmışlardır.

Literatürdeki bu araştırmaların sonuçları öğrencilerin ağırlıklı olarak yaşadıkları sorunların; gelişim, kişilik, sigara ve madde kullanımı, psikolojik ve fiziksel sağlık, ekonomik, aile ve ilişki sorunları, intihar düşünceleri, cinsel taciz, öğrenme sorunları, meslek seçimi, kariyer gelişimi ve gelecek kaygısı, yeme bozuklukları ile yasal problemler hakkındaki sorunlar olduğu tespit edilmiştir (Benton, Robertson, Tseng, Newton ve Benton, 2003; Horenstein, 1976; Kitzrow, 2003; Schweitzer, 1996). Ayrıca sorunların kültürel açıdan farklılık göstermesinin yanı sıra, eğitim kademelerine, sosyo-ekonomik düzeye göre de değiştiğini göstermektedir. Kuşkusuz her yaşam döneminin kendine özgü gelişim özellikleri ve görevleri vardır (Santrock, 2015). Yaşam dönemleri içinde gelişim görevlerinin farklılık göstermesinden dolayı da ortaya çıkan problemlerin farklılık göstermesi doğal bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Yapılan çalışmalardan da anlaşılacağı gibi öğrenim yaşamı boyunca öğrenciler birçok sorunla karşılaşmakta ve sorunların tespit edilmesi ve buna yönelik önleyici ve düzeltici tedbirlerin sunulması önem arz etmektedir. Bu hususta yapılacak çalışmalarda okul rehberlik servisi personeline önemli görevler düşmektedir. Yapılacak rehberlik faaliyetlerinin rehberlik esaslarına uygun bir şekilde yapılması öğrencilerin bu hizmetlerden faydalanmasına yönelik isteklerinin de artmasını sağlayacaktır. Buna karşın yapılacak rehberlik hizmetlerinin yetersiz olması, kararlı, dinamik bir yapıya sahip olmaması eğitim sürecine zarar vermekte, kendi potansiyelini maksimum düzeyde kullanabilen bireylerin yetişmesinin önünde ciddi sorunlar oluşturabilmektedir (Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2006).

Turkish Studies

Bu sorunun önüne geçmede dikkat edilmesi gereken en önemli husus herkesin ortak bir anlayış ve işbirliği içinde hareket ederek hizmet sunumunda bulunmasıdır (Sezer, 2012). Okullarda sadece rehberlik faaliyetleri için değil tüm eğitim öğretim faaliyetlerinde öğretmen, veli, idareci, öğrenci etkileşimi ile yapılacak çalışmalarda başarı elde edilme olasılığı artacak ve buda hizmetlerin kalitesini artıracaktır.

Öğrenci problemlerinin sağlıklı bir şekilde tespit edilmesi, buna ilişkin çözüm önerileri içeren çalışmaları yapmayı kolaylaştıracaktır. Sık karşılaşılan öğrenci problemlerine yönelik çalışmaların öğrenci sayısı, okul sayısı ve okul türü gibi geniş bir kapsamı ele alacak şekilde yapılması elde edilecek verileri daha geçerli ve güvenilir yapacaktır. Bu çalışmanın önemi de burada ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin sık karşılan problemlerini tespit etmede 9 farklı lisede okuyan toplam 3792 öğrenciden verilerin toplanması tespit edilen sorunların çok geniş bir örnekleme yayılabileceğini göstermektedir. Böylece okullarda karşılaşılan sorunları, bu sorunların sıklık düzeyleri, sorunların çözümü için ortaya konulan çözümlerin işlevsel olup olmadığının bilinmesi hem literatüre katkı sağlayacak hem de bu alanda politika yapıcılara uygulayıcılara problemlerin önlenmesi konusunda fikir sunacaktır. Bununla birlikte problemlerin çözümünde önemli bir görev üstlenecek olan okul rehberlik servisi çalışanlarına ciddi verilere sağlama adına araştırmannın büyük bir katkısı olacaktır.

Materyal ve Yöntem

Örneklem

Araştırmannın örneklem grubunu Bursa ilinde bulunan 9 lisede öğrenim gören toplam 3792 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem grubuna ilişkin yüzde, frekans ve standart sapma puanları Tablo 1’de verilmiştir. Okullar, rast gele bir şekilde (random örnekleme) belirlenmiştir. Araştırmannın yürütüldüğü zaman diliminde araştırmacılar tarafından ziyaret edilen okullarda gönüllü olan ve o gün sınıfta bulunan öğrencilerden veriler toplanmıştır.

Tablo 1. Lise öğrencileri demografik bilgileri

		f	%
Lise öğrencileri yaşlarına göre dağılımı	15	1173	30.9
	16	1007	26.6
	17	816	21.5
	18	796	21.0
	Toplam	3792	100.0
Lise öğrencileri sınıf seviyelerine göre dağılımı	9	1173	30.9
	10	1007	26.6
	11	816	21.5
	12	796	21.0
	Toplam	3792	100.0
Lise öğrencileri cinsiyete göre dağılımı	Kadın	1782	47.0
	Erkek	2010	53.0
	Toplam	3792	100.0

Araştırmaya katılan lise öğrencilerin 1782'si (%47) kadın, 2010'u (%53) erkektir. Öğrencilerin yaş dağılımı açısından büyük çoğunluğu 15 yaşındadır (%30.9). Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşa bakımından en azı ise 796 (%21) kişi ile 18 yaşındakiler oluşturmaktadır. Yaş grubu ile bağlantılı olarak öğrencilerin en çoğu (f= 1173, %30.9) 9. Sınıf, en azı ise (f=796, %21) 12. Sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada öğrencilerin problem alanlarını tespit etmek için okul rehberlik hizmetleri kapsamında sıkça kullanılan problem tarama listesi referans alınarak araştırmacılar tarafından yeniden revize edilerek hazırlanmış anket kullanılmıştır. Problem tarama listeleri, öğrenciyi rahatsız eden durumları tespit etmek amacıyla önceden hazırlanmış ve problem ifade eden cümlelerden oluşur (Aydın, 2011).

Problem tarama listelerinin farklı formları bulunmakta ve okullarda öğrencilerin problem alanlarını tespit etmek amacıyla sıkça kullanılmaktadır. Öğrencilere problemlerinin tespiti için çok sayıda maddeden oluşan listeler uygulandığında okumaktan kaçınmakta ve rastgele işaretlemeler yapmaktadırlar (Can, 2011). Bununla birlikte bu listeler güncelliğini yitirebilme riski taşıdığından revize edilerek uygulanmasında fayda olacaktır. Bu sınırlılıkların azaltılması adına araştırmacılar öncelikle mevcut listelerden hareketle yeni bir soru listesi hazırlamıştır. Hazırlanan problem tarama listesinin 82 maddesi bulunmaktadır. Toplam 82 maddeden oluşan anket problemlerin daha ayrıntılı tespiti için 6 alt problem alanına ayrılarak uygulanacak şekilde hazırlanmıştır. Bu alt alanlar ve madde dağılımı şöyledir;

1. Boyut: Sağlık ve Beden; 12 soru
2. Boyut: Okul-Öğretmen-Ders; 21 soru
3. Boyut: Ev- Aile; 13 soru
4. Boyut: Toplumsal ilişkiler; 16 soru
5. Boyut: Meslek ve Gelecek; 7 soru
6. Boyut: Kişilik; 13 soru

Öğrencilerin problemlerini tespit etme amacı ile hazırlanmış bu listeler hem bireysel hem de grup şeklinde uygulanabilir. Uygulama öncesi öğrencilere gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra form öğrencilere dağıtılır ve öğrencinin formda yazılı olan problem cümlesini okuyarak bu özellik kendisinde varsa ilgili maddenin karşısına "X" işareti bırakması ile yapılan uygulanması kolay bir tekniktir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada ilk olarak kolay ulaşılabilir olması adına rastgele belirlenmiş liselerde problem tarama listeleri okul idarecileri ve rehber öğretmenlerinden gereken destek alınarak uygulanmıştır. Uygulama esnasında öğrencilere "Problem Listesi" dağıtılmış ve listede yer alan problem cümlelerinden kendisini ifade eden maddelerin karşısına işaretleme yapmaları istenmiştir. Örneğin; "(X) sınıfımız çok kalabalık ve gürültülü" gibi. Uygulama sonrasında elde edilen veriler değerlendirme çizelgesine geçirilmiş ve bunun sonucunda ortaya çıkan sütun toplamları grubun problemlerinin hangi alanlarda yoğunlaştığına ilişkin bize bilgi vermiştir. Elde edilen bu bilgiler ışığında grubun problem alanları tespit edilmiştir. Bu işlem sonucunda elde edilen verilerin analizinde SPSS programında, betimleme analizi yapılarak yüzde ve frekans değerleri kullanılmıştır.

Bulgular

Bu çalışma liselerde sık karşılaşılan öğrenci problemlerini Milli Eğitim Bakanlığı rehberlik servisinde kullanılan problem tarama envanterindeki soruları güncelleyerek 6 kategoriden oluşan bir anket oluşturarak incelemiştir. Bu anket Sağlık-beden, Okul-öğretmen-ders, Ev-aile, Toplumsal ilişkiler, Meslek-gelecek ve Kişilik kategorilerinden oluşmaktadır. Bu kısımda 9 lisede eğitim gören 3792 öğrencinin problemleri ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin sağlık-beden ile ilgili problem durumlarına ilişkin bulgular tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Sağlık-Beden İle İlgili Problem Durumlarının Dağılımı (Lise)

Problem Alanı	En Çok İfade Edilen Problemler	f	%
Sağlık-Beden	Gözlerimden rahatsızım	735	19.4
	Kulaklarımdan rahatsızım	209	5.5
	Sık sık başım ağrıyor	1000	26.4
	Başım dönüyor, baygınlık geçiriyorum	209	5.5
	Dişlerimden rahatsızım	510	13.4
	Halsiz ve iştahsızım	465	12.3
	İyi beslenemiyorum	394	10.4
	Çok zayıfım.	423	11.2
	Çok şişmanım.	310	8.2
	Yüzümde sivilceler var	946	24.9
	Boyum çok uzun	195	5.1
	Boyum çok kısa	455	12.0

N=3792

Ortaöğretim kurumundaki öğrencilerin sağlık-beden ile ilgili en çok göze çarpan problemleri “Sık sık başım ağrıyor” (%26.4), “Yüzümde sivilceler var” (%24.9) ve “Gözlerimden rahatsızım” (%19.4) olmuştur. Bundan başka, dişlerinden rahatsız olduğunu, iyi beslenemediğini, halsiz ve iştahsız olduğunu, zayıf olduğunu ve boyunun kısa olduğunu söyleyen öğrenci sayısı %10’unun üzerindedir.

Öğrencilerin önemli denilecek bir kısmı bedensel problem olarak baş ağrısı şikâyetinde bulunmaktadır. En az şikâyet konusu ise boyunun çok uzun olmasından yana olan şikâyettir. Yine ergenlik döneminin bir özelliği olan sivilceler de önemli bir şikâyet konusu olarak dikkat çekmektedir.

Tablo 3: Okul-Öğretmen-Ders İle İlgili Problem Durumlarının Dağılımı (Lise)

Problem Alanı	En Çok İfade Edilen Problemler	f	%
Okul-Öğretmen-Ders	Okulumuz temiz değil	910	24.0
	Sınıfımız çok kalabalık ve gürültülü	1124	29.6
	Ders araçlarımız yeterli değil	1133	29.9
	Spor tesisleri, spor faaliyetleri yeterli değil	1536	40.5
	Okulda disiplin çok sıkı	1116	29.4
	Okulda disiplin zayıf	424	11.2
	Bir günde birkaç sınava giriyoruz	1452	38.3
	Sosyal faaliyetler çok az	1472	38.8
	Ders programları iyi ayarlanmıyor	1301	34.3
	Ders konuları çok ağır	1139	30.0
	Dersler ilgi çekici hale getirilmiyor	1327	35.0
	Derslere çok fazla çalıştığım halde başarılı olamıyorum	537	14.2
	Yazılı sınavlarda zaman sorulara göre ayarlanmıyor	559	14.7
	İlk ve ortaokullarda zayıf çalıştım	993	26.2
	Bu okullardan nefret ediyorum	648	17.1
	Okul idaresi ve öğretmenler bana karşı anlayışlı değil	345	9.1
	Öğretmenlerimiz bizimle yeteri kadar ilgilenmiyorlar	482	12.7
	Öğretmenlerimiz kırıncı söz ve hakaretlerde bulunuyorlar	597	15.7
	Öğretmenler gereğinden fazla ev ödevi veriyorlar	347	9.2
	Öğretmenler bizim neden başarısız olduğumuzu araştırmıyorlar	604	15.9
Verimli ders çalışma yollarını bilmiyorum	1029	27.1	

N=3792

Ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin Okul-Öğretmen-Ders ile ilgili problem durumlarına ilişkin bulgular tablo 3'te verilmiştir. Öğrencilerin bu kategoride en sık karşılaştığı problemler “Spor tesisleri, spor faaliyetleri yeterli değil” (%40.5), “Sosyal faaliyetler çok az” (%38.8), “Bir günde birkaç sınava giriyoruz” (%38.3), “Dersler ilgi çekici hale getirilmiyor” (%35.0), ve “Ders programları iyi ayarlanmıyor” (%34.3) olmuştur. Buna ek olarak, okulun temiz olmadığını, ders araçlarının yeterli olmadığını, sınıfların kalabalık ve gürültülü olduğunu söyleyen öğrencilerin sayısı da %30'lara yakındır. Bu alanla ilgili diğer problemlerin ise “verimli ders çalışma yollarını bilmiyorum” (%27.1) ve “İlk ve ortaokullarda zayıf çalıştım” (%26.2) olduğu görülmektedir. Bu kategoride gözlenen en az şikayetler ise “Okul idaresi ve öğretmenler bana karşı anlayışlı değil” (f=345, %9.1) ve “Öğretmenler gereğinden fazla ev ödevi veriyorlar” (f=347, %9.2) maddelerindedir. Bununla birlikte genel içindeki oran da azımsanamayacak derecededir. Burada dikkat çeken bir diğer husus da okula yönelik nefret duygusudur (f=648, %17.1). Okula yönelik nefret duygusunun olduğu bir durumda öğrencilerin okuldan ve öğretmenlerden fayda sağlaması mümkün değildir. Bu durum, okul devamsızlık, disiplin bozucu davranışlar olarak kendini gösterebilmektedir.

Tablo 4: Ev-Aile İle İlgili Problem Durumlarının Dağılımı (Lise)

Problem Alanı	En Çok İfade Edilen Problemler	f	%
Ev-Aile	Ailemin fazla baskısı beni sıkıyor	531	14.0
	Ailemi bana karşı güvensiz ve anlayışsız buluyorum	510	13.4
	Ailemin bilgisizliğine üzülüyorum	192	5.1
	Annem ve babamın fazla ilgisi beni sıkıyor	308	8.1
	Ders çalışmama yardım eden yok	659	17.4
	Annemle babam sık sık kavga ediyorlar	141	3.7
	Annemle babamın ayrı olmasına üzülüyorum	98	2.6
	Ailemden uzak olduğum için onları çok özölüyorum	228	6.0
	Ailemiz çok kalabalık	70	1.8
	Ailem bana çok az harçlık veriyor	320	8.4
	Ailem kardeşler arasında ayırım yapıyor	159	4.2
	Ailemden dayak yiyorum	84	2.2
	Ailemin geçimini sağlamak için bir işte çalışıyorum	91	2.4

N=3792

Ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin Ev-aile ile ilgili problem durumlarına ilişkin bulgular tablo 4'te verilmiştir. Öğrencilerin bu kategoride en sık karşılaştığı problemler “Ders çalışmama yardım eden yok” (%17.4), “Ailemin fazla baskısı beni sıkıyor” (%14.0), ve “Ailemi bana karşı güvensiz ve anlayışsız buluyorum” (%13.4) olmuştur.

Tablo 5: Toplumsal İlişkiler İle İlgili Problem Durumlarının Dağılımı (Lise)

Problem Alanı	En Çok İfade Edilen Problemler	f	%
Toplumsal İlişkiler	Başkalarıyla iyi ilişkiler kuramıyorum	331	8.7
	Çok çekingenim	762	20.1
	Şimdiye kadar bana uygun bir arkadaş bulamadım	268	7.1
	Bazı arkadaşlarımla benimle alay etmelerine üzülüyorum	426	11.2
	Öğretmenlerimle rahat konuşamıyorum	605	16.0
	Topluluk içinde nasıl hareket edeceğimi bilemiyorum	255	6.7
	Başkalarına güvenemiyorum	1193	31.5
	Herkes benim geçimsiz biri olduğumu düşünüyor	235	6.2
	Karşı cinsten arkadaşım olmasını istiyorum	586	15.5
	Karşı cinsle çok ilgilendiğimden ders çalışamıyorum	295	7.8
	Karşı cinsle konuşurken sıkılıyorum	304	8.0
	Kız-erkek arkadaşlığını ailem hoş karşılamıyor	369	9.7
	Kız-erkek arkadaşlığını öğretmenlerimiz hoş karşılamıyor	675	17.8
	Arkadaşlarımla karşı cinsle ilişki kurmalarını hoş karşılamam	143	3.8
	Kız-erkek karışık okumak istemiyorum	239	6.3
	Toplulukta herkesin benimle ilgilenmesini istiyorum	251	6.6

N=3792

Ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin Toplumsal ilişkiler ile ilgili problem durumlarına ilişkin bulgular tablo 5'te verilmiştir. Bu kategorideki en sık karşılaşılan öğrenci problemleri “Başkalarına güvenemiyorum” (%31.5), “Çok çekingenim” (%20.1), ve “Kız-erkek arkadaşlığını öğretmenlerimiz hoş karşılamıyor” (%17.8) olmuştur. Bunun yanı sıra, arkadaşlarının kendiyile alay ettiğini, öğretmenleriyle rahat konuşmadığını ve karşı cinsle iletişim kurmadığını söyleyen öğrencilerde %10'unun üzerindedir.

Tablo 6: Meslek-Gelecek İle İlgili Problem Durumlarının Dağılımı (Lise)

Problem Alanı	En Çok İfade Edilen Problemler	f	%
Meslek-Gelecek	Meslek seçiminde güçlük çekiyorum	1317	34.7
	Geleceğim konusunda ailemle anlaşamıyorum	486	12.8
	Ailem arzu ettiğim mesleğe girmemi istemiyor	280	7.4
	Okulu bitirince ailem beni evlendirmek istiyor	60	1.6
	Üniversite imtihanlarını kazanamayacağım korkusu içindeyim	1604	42.3
	Kısa zamanda bir mesleğe atılmak istiyorum	791	20.9
	Ailem bir üst öğrenime devam etmemi istemiyor	163	4.3

N=3792

Ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin Meslek-gelecek ile ilgili problem durumlarına ilişkin bulgular tablo 6'da verilmiştir. Bu kategorideki en sık karşılaşılan öğrenci problemleri “Üniversite imtihanlarını kazanamayacağım korkusu içindeyim” (%42.3), ve “Meslek seçiminde güçlük çekiyorum” (%34.7) olmuştur. Buna ek olarak, “Kısa zamanda bir mesleğe atılmak istiyorum” (%17.8) ve Geleceğim konusunda ailemle anlaşamıyorum (%12.8) söyleyen öğrencilerin sayıda azımsanmayacak kadar çoktur.

Tablo 7: Kişilik İle İlgili Problem Durumlarının Dağılımı (Lise)

Problem Alanı	En Çok İfade Edilen Problemler	f	%
Kişilik	Çok sinirliyim	1232	32.5
	Evhamlı ve kaprisliyim	443	11.7
	Kendimi yalnız hissediyorum	548	14.5
	Utangacım	941	24.8
	Çabuk heyecanlanıyorum	1219	32.1
	Sıkıntı ve bunalım içindeyim	648	17.1
	İnsanları sevmiyorum	363	9.6
	Yalnız kalmayı istiyorum	626	16.5
	Nefret ettiğim birini öldürmek istiyorum	628	16.6
	Çirkin olduğuma üzülüyorum	328	8.6
	Kimse beni sevmiyor, onun için ölmek istiyorum	235	6.2
	Alkol kullanıyorum	308	8.1
	Sigara içiyorum	574	15.1

N=3792

Ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin Kişilik ile ilgili problem durumlarına ilişkin bulgular tablo 7'de verilmiştir. Bu kategorideki en sık karşılaşılan öğrenci problemleri “Çok sinirliyim” (%32.5), “Çabuk heyecanlanıyorum” (%32.1), ve “Utangacım” (%24.8) olmuştur. Yukarıda belirtilen problem alanlarının yüzdelik dilimleri fazla olmasına karşın, bu kategorideki en dikkat çekici problemler (%17.1) ile “Sıkıntı ve bunalım içindeyim” ve (%16.6) ile “Nefret ettiğim birini öldürmek istiyorum” oldu.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada liselerde öğrenim gören öğrencilerin sağlık, okul, öğretmen aile, ders, kişilik, meslek, gelecek, toplumsal ilişki alanlarında ki problemleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen verilerin analizi sonucunda öğrencilerin sağlık alanı ile ilgili olarak en fazla dile getirdikleri sorunlar arasında sık sık meydana gelen baş ağrıları, gözlerinden ve dişlerinden kaynaklı problemler ve yüzdeki sivilcilerden duydukları rahatsızlıklar ön plana çıkmıştır.

Okul-öğretmen ve ders alanı ile ilgili liselerde sportif faaliyet alanlarının eksikliği ve sosyal faaliyetlerin yetersizliği en sık dile getirilen problem alanlarının başını çekmektedir. Ayrıca, sınıfların kalabalık ve gürültülü olması, okul binalarının temizlik problemleri öğrencilerin en fazla dile getirdikleri sorunlardır. Sezer ve İşgör (2010) yaptıkları çalışmada ise öğrencilerin en fazla okulların fiziksel olarak yetersiz oluşunu problem olarak saptamışlardır. Buna karşın, yapılan çalışmada öğrenciler, ders materyallerinin yetersizliği ve öğretmenlerin ilgisizliğini en fazla sorun yaratan durumlar olarak belirtmişlerdir. Bu durum okulların fiziksel yetersizliğinin sorun olmaktan ziyade zamanla ders araç gereç eksikliği ve öğretmen ilgisizliğinin daha çok problem olarak algılanmasına dönüşmüş olduğunu göstermektedir. Ancak burada ilginç olan durum, Kasım 2010'da kamuoyuna duyurulan ve kısaca FATİH olarak bilinen proje kapsamında "her okula bilgisayar döneminden her sınıfa bilgisayar" dönemine geçişin amaçlandığı (Seferoğlu, 2015; Tezci, 2009, 2010, 2011) bu zamandan günümüze tam tersi bir durumun ortaya çıkmasıdır. Ayrıca öğretmenlerin ilgisizliğinden yakınan öğrenci oranındaki artışta öğretmenlerin öğrenciler ile iletişimlerinin az olmasına bağlanabilir. Yılmaz ve Tosun (2013) tarafından yapılan araştırmaya göre, öğretmenlerin öğrencileri ile en çok sınıf ve okul içinde iletişimde olduklarını, en az iletişim kurdukları yerin okul dışında olduğunu ifade etmişlerdir. Buda öğretmen öğrenci ilişkilerinin okul dışındaki faaliyetlerle arttırılmasının sorunun çözümü adına önemli olduğunu göstermektedir. Ayrıca okul mevcutlarının fazla olması, öğretmenlerin ders yüklerinin fazlalığı, Türkiye'de üniversiteye giriş sınavları nedeni ile daha fazla akademik çalışma odaklı bir beklenti ve yönlendirmelerin olması bu tür sorunların yansıtılmasında etken olabilir.

Bu kategorideki en önemli problemlerden bir diğeri de derslerin öğrencilerin ilgilerini çekecek hale getirilmemesi ve öğrencilerin bilgiye nasıl erişebileceklerini bilmemesidir. Ülkemizde 2004-2005 eğitim-öğretim yılından itibaren yapılandırmacı yaklaşıma dayalı programlar geliştirilmiştir. Bu yaklaşım, öğrencilerin düşünme becerileri, öğrenmeyi öğrenme, bilgiyi aktif oluşturma gibi değerlere dayanmaktadır (Tezci ve Gürol, 2003). Bu yaklaşımda öğrenci temelli ve öğretmenin rehberliğinde öğrencinin öğrendiği bilgileri yapılandırmasını ve üretkenliği ortaya çıkarmasını amaçlamaktadır. Buna rağmen, bu çalışmada aradan geçen on yılı aşkın sürede gerçek manada okullarımızın ve öğretmenlerimizin bu anlayışa dayalı öğrenme-öğretme süreçlerini yönetmede yeterli düzeye ulaşamadığını göstermektedir.

Ev ve aile alanı ile ilgili olarak da ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin problemlerinin benzerlik gösterdiği görülmüştür. Ortaöğretim öğrencileri ailelerinin derslerinde yardımcı olamadığını belirtmiştir. Bunun dışında, öğrenciler ailelerinin onlara fazla baskı yaptığını ve güvenmediklerini ifade etmişlerdir. Ailenin eğitime katılımı bireylerin başarısında şüphesiz çok önemli bir etkidir. Ailenin gelir durumu ve eğitim seviyesi ailenin eğitime katılımını, ev ödevlerinde ve gelecekleri ile ilgili karar vermelerinde çocuklarına yardımcı olmalarını önemli bir rol oynamaktadır (Erdener, 2014). Okul idaresi ve öğretmenler ailelerin çocuğun geleceğine yönelik kararlar vermede yardımcı olması için eğitime katılımını desteklemesi gerektiğini belirtiyor (Erdener, 2016). Rehberlik programları oluşturulurken ailelerin çocuklarına verdikleri sevgi ve ilgi düzeyi, çocukların özgür ve hata yapabilme rahatlığı ile yaparak ve yaşayarak öğrenmelerine zemin hazırlanması gibi konular ele alınabilir (Yöntem, Öktem, & Artuç, 2017). Ailelerin çocukların gelişim düzeyleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları bu kategorideki problemlerin temelini oluşturduğu düşünülmektedir.

Toplumsal ilişkiler konusunda başkalarına güvenememenin en önemli problem olduğu görülmüştür. Bunun dışında, çekingenliğin de öğrencilerin birçoğunda olduğu görülmüştür. Bu sorunun bir yansıması olarak öğrenciler öğretmenleri ile ve toplumun diğer üyeleri ile iletişime geçemedikleri sorununu da yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler kız-erkek arkadaşlığının aile ve çevrede olumsuz karşılanmasını sorun olarak dile getirmektedir. Meslek ve gelecekle ilgili olarak,

Turkish Studies

ortaöğretimde öğrenciler üniversite sınavını kazanamayacağı endişesinin ağırlıklı olduğu saptanmıştır. Öğrenciler, ayrıca meslek seçimince güçlük çektiklerini belirtmektedirler. Aluede, Imhonde ve Eguavoen, (2006) yaptıkları araştırmada kariyer gelişimine yönelik problemlerin ve ilişki problemlerinin en sık yaşanan sorunlar arasında yer aldığını belirtmişlerdir. Ortaöğretim öğrencileri kısa zamanda bir mesleğe atılarak geleceklerini garanti altına alma isteğini dile getirmişlerdir. Bu alanda da öğrencilerin doğru mesleklere yönlendirilmesi, mesleklerin ve iş alanlarının tanıtımının yapılması gerçekçi hedefler belirlemeleri adına önem arz etmektedir.

Öğrenci kişilik problemleri ile ilgili olarak öğrenciler çok heyecanlı, sinirli ve utangaç olduklarını belirtmişlerdir. Kişilik kategorisinde, sıkıntı ve bunalım içerisinde olduğunu belirten, kendini yalnız hissettiğini söyleyen öğrenciler katılımcıların beşte birini oluşturmaktadır. Yine bu bölümde, en dikkat çeken problem, öğrencilerin kendilerini kimsenin sevmediğini düşünmeleri ve ölmek istediklerini ifade etmeleridir. Ayrıca en çok endişe verici olan problem durumu, nefret ettiği birini öldürmek isteyen öğrenci sayısının azımsanmayacak kadar çok olmasıdır. Sezer ve İşgör (2010) bu alana yönelik olarak ailelerin katılımını da kapsayacak şekilde gerçekleştirilecek gelişimsel rehberlik eksenli etkinliklerin uygulanmasına önem verilmesi gerektiği belirtmektedir. Ayrıca yüzde olarak az olsa da önemsenmesi ve üzerinde durulması gereken bir husus olarak dikkat çeken nefret duyguları, intihar ve öldürmek gibi düşüncelerin belirtilmiş olmasıdır. Bu nedenle bu duygu ve düşünceleri besleyen öğrencilerin tespit edilerek gerekli psikolojik desteğin sağlanması yararlı olacaktır. Bunun nedenlerinin saptanması, okul iş görenlerinin bu konularda da bilgilendirme ve eğitilmesi, ayrıca ailelere de eğitimlerin verilmesi yararlı olacaktır.

Araştırma sonuçları öğrencilerin problemlerinin bazılarının gelişimsel nedenlerden kaynaklanan kimilerinin sosyo-kültürel bağlamdan kaynaklanan problemler olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte bazı problemlerin okul ve eğitimden kaynaklandığını göstermektedir. Bazı problemlerin eğitim-öğretim süreçleri ile giderilebilir olduğu dikkate alındığında bu hususlarda öğrencilerin yanı sıra okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve ailelerin eğitilmesinin problemlerin üstesinden gelinmesinin anahtarı olacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Aluede, O., Imhonde, H. & Eguavoen, A. (2006). Academic, career and personal needs of Nigerian university students. *Journal of Instructional Psychology*, 33(1), 50-57.
- Aydın, B. (Ed.) (2011). *Rehberlik*, Ankara: Pagem Akademi Yayınları.
- Baker, Ö. E. & Bıçak, B. (2004, Temmuz). *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sorunları*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, ÖNCÜ Basımevi, 183-184. Erişim Tarihi: 22.09.2012, Erişim Adresi: http://www.pegem.net/akademi/kongrebildiri_detay.aspx?id=7835
- Bakırcıoğlu, R. (2005). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: Anı Yayınları.
- Benton, S, A., Robertson, J. M, Tseng, W. C, Newton, F. B. & Benton, S., L. (2003). Changes in counseling center client problems across 13 years. *Professional Psychology: Research & Practice*, 34, 66-72.
- Can, G. (2002). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, Pagem A Yayınları, Ankara.
- Çuhadaroğlu, F., Canat, S., Kılıç, E., Şenol, S., Rugancı, N., Öncü, B., Hoşgör, A., Işıklı, S., & Avcı, A. (2004). *Ergen ve Ruhsal Sorunları Durum Saptama Çalışması*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Raporları (1. Basım). Ankara: Tubitak Matbaası.

- Erdener, M. A. (2014). The factors which contribute or limit parent involvement in schooling. *NWSA-Education Sciences*, 9(1), 36-47.
- Erdener, M. A. (2016). Principals' and teachers' practices about parent involvement in schooling. *Universal Journal of Educational Research* 4(12A): 151-159. doi: 10.13189/ujer.2016.041319
- Erkan, S., Özbay, Y., Çankaya Z. C. & Terzi, Ş. (2012). Üniversite öğrencilerinin yaşadıkları problemler ve psikolojik yardım arama gönüllükleri. *Eğitim ve Bilim*, 37(164), 94-107.
- Hatunoğlu, A. & Hatunoğlu Y. (2006). Okullarda verilen rehberlik hizmetlerinin problem alanları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(1), 333-338.
- Horenstein, D. (1976). Presenting problems of students at a university psychological clinic. *Journal of Clinical Psychology*, 32(2), 379-384.
- Kaygusuz, C. (2002). Üniversite öğrencilerinin problem alanları ve bunların bazı değişkenlerle ilişkileri. *Eurasian Journal of Educational Research*, 7, 76-86.
- Kitzrow, M. A. (2003). The mental health needs of today's college students: Challenges and recommendations. *NASPA Journal*, 41(1), 167-181.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Çağdaş eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: PDREM yayınları.
- Santrock, J. W. (2015). Yaşam boyu gelişim: Gelişim psikolojisi (G. Yüksel, Çev.). Ankara: Nobel.
- Schweitzer, R. D. (1996). Problems and awareness of support services among students at an urban Australian university. *Journal of American College Health*, 45(2), 73-77.
- Seferoğlu, S. S. (2015). Okullarda teknoloji kullanımı ve uygulamalar: gözlemler, sorunlar ve çözüm önerileri. *Artı Eğitim*, 123, 90-91.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Sezer, F. (2012). Öğrencilerin problem alanlarının tespiti ve buna yönelik çözüm önerileri. *Turkish International Journal of Special Education and Guidance & Counselling (TIJSEG)*, 1(2), 27-36.
- Sezer, F. & İşgör İ. Y. (2010). İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin problem alanlarının tespiti (Erzurum ili örneği). *Millî Eğitim Dergisi*, 39(186), 235-247.
- Tan, H. (2011). Psikolojik danışma ve rehberlik: Teori ve uygulama. Alkım Yayınevi.
- Tezci, E. (2009). Teachers' effect on ICT use in education: The Turkey sample. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 1285-1294.
- Tezci, E. (2010). Sınıf öğretmenlerinin eğitimde BIT kullanımına ilişkin özgüven düzeyleri. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(3), 981-992.
- Tezci, E. (2011). Factors that influence pre-service teachers' ICT usage in education. *European Journal of Teacher Education*, 34(4), 483-499.
- Tezci, E., Gürol, A., (2003). Oluşturmacı öğretim tasarımı ve yaratıcılık (constructivist instructional design and creativity). *The Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 2(1), Article 8.
- Yılmaz, K., & Tosun, M. (2013). Öğretmenlerin eğitim inançları ile öğretmen öğrenci ilişkilerine yönelik görüşleri arasındaki ilişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 205-218.

Yöntem, M .K - Öktem, İ. & Artuç, S. (2017). “Lise Öğrencilerinin Psikolojik Doğum Sırasının Özgecilik Üzerindeki Yordayıcı Gücünün İncelenmesi / An Investigation of Predictive Role of Psychological Birth Order of Highschool Students on Altruism”, *TURKISH STUDIES - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Tahsin Aktaş Armağanı) Volume 12/4, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11198>, p. 623-640.